

Investovanie do katastrof II. Vplyv globálneho terorizmu na svetové finančné trhy

Alexander Kelíšek¹, Jaroslav Slepecký²

Abstrakt

Globálny terorizmus je novodobým fenoménom života spoločnosti. V 21. storočí zažil nevídaný rozmach a dostal sa do širšieho povedomia ľudí najmä vďaka útokom na World Trade Center v New Yorku a metro v Madride. Článok približuje problematiku terorizmu s dôrazom na globálnu formu terorizmu. Autori článku poukážu na dvoch vyššie spomenutých teroristických aktoch na vplyv terorizmu na finančné trhy. Taktiež sa pokúsia načrtnúť možnosti investovania do poškodených cenných papierov v dôsledku teroristických útokov.

Kľúčové slová:

Globálny terorizmus, WTC, finančný trh, DJIA, NIKKEI, FTSE 100

1 Úvod

Terorizmus ako jedna z mnohých podôb ozbrojeného násillia nie je novým javom. Mimoriadne dynamickým vývojom prešiel najmä v súvislosti so vznikom a zánikom bipolárneho bezpečnostného usporiadania sveta. Globalizácia sa nevyhla ani terorizmu, a tak sa dnes často spája aj s prívlastkom globálny. Za posledných 20 rokov 20. storočia bolo podľa údajov Ministerstva zahraničných vecí USA vo svete uskutočnených viac ako 9000 medzinárodných teroristických akcií (Škvrnda, 2003). Najčastejšie k nim dochádzalo v Európe, za ktorou nasledovali Latinská Amerika a Blízky východ. Situácia sa nezmenila ani na začiatku 21. storočia a 11. september 2001 sa považuje za medzník nielen vo vývoji terorizmu, ale aj v bezpečnosti sveta.

Aj keď je slovo terorizmus najčastejšie skloňované v 21. storočí práve v súvislosti s útokom na WTC, počiatky tohto slova siahajú až do obdobia francúzskej revolúcie, do doby Maximilána Robesiepierra. V súčasných, neustále sa meniacich podmienkach, je veľmi ťažké tento pojem definovať. Inak definujú terorizmus politici, štátne organizácie, akademickí pracovníci a inak ekonómovia. Svoj názor majú aj inštitúcie, ktoré reálne pracujú s dôsledkami terorizmu. Každý zainteresovaný subjekt prezentuje odlišnú formu svojho pohľadu na tento v súčasnosti veľmi nebezpečný fenomén. V súčasnosti je evidovaných viac ako 100 použiteľných definícií terorizmu.

Pojem „terorizmus“ môžeme definovať z pohľadu cieľa útokov, príčiny vykonávania teroristických akcií, obetí terorizmu, ako aj spôsobu vykonávania útokov. Existuje nespočetné množstvo definícií terorizmu. Vo všeobecnosti je terorizmus definovaný ako: „*súhrn antihumánnych metód hrubého zavražďovania politických odporcov hrozbou sily a použitia rôznych foriem násillia. Mimo individuálneho terorizmu existuje terorizmus skupín, niektoré koordinujú svoju činnosť na medzinárodnej úrovni (medzinárodný terorizmus)*“.

¹ Ing. Alexander Kelíšek, Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta špeciálneho inžinierstva, Katedra krízového manažmentu, Ul. 1. mája 32, 010 26 Žilina, tel. +421 41 513 6721, alexander.kelisek@fsi.uniza.sk

² doc. Ing. Jaroslav Slepecký, PhD., Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta špeciálneho inžinierstva, Katedra krízového manažmentu, Ul. 1. mája 32, 010 26 Žilina, tel. +421 41 513 6705, jaroslav.slepecky@fsi.uniza.sk

Iná, všeobecnejšia definícia terorizmu popisuje tento jav ako: „*systematické a vopred naplánované použitie dostupných prostriedkov v rámci celého sveta s cieľom zastrašiť vlády, inštitúcie a obyvateľstvo a následne dôrazne prezentovať požiadavky rôzneho druhu od politických až po etnické a náboženské*“.

2 Kategórie terorizmu

Každá teroristická organizácia vykazuje určité známky správania sa v priestore, v ktorom operuje. Pod „správaním sa“ teroristickej organizácie rozumieme jej priestorové rozšírenie a uskutočňovanie teroristických akcií vo svete. V tomto smere sa skúma, či sú cieľmi jej útokov aj zahraničné ciele, do akého veľkého priestoru zasahuje svojimi útokmi v rámci sveta, na aké ciele sa zameriava vo svojej činnosti a prečo. Na základe povahy konfliktu možno rozdeliť teroristické organizácie do niekoľkých kategórií: lokálne (vnútroštátne), medzinárodné a globálne. Takéto rozdelenie súvisí so všímaním si správania sa jednotlivých teroristických skupín v priestore. Niektoré skupiny pôsobia len lokálne, neprekračujú hranice jednej alebo dvoch krajín. Iné organizácie sa postupne so vznikom globálneho terorizmu, ako novej kategórie, zmenili na organizácie s pôsobením vo viacerých krajinách a ich činnosť sa spája s činnosťou globálnej teroristickej organizácie Al-Kaidy.

Lokálny (vnútroštátny) terorizmus

Väčšina teroristických organizácií má lokálny, respektíve vnútroštátny charakter. Lokálny (vnútroštátny, nacionálny) terorizmus je opakom vonkajšieho terorizmu. Toto pomenovanie sa používa na opísanie aktov politického násillia vnútri štátu. Niektoré teroristické hnutia sa zameriavajú výlučne na ovplyvnenie domácej politickej scény. Príkladom takéhoto typu terorizmu môže byť činnosť skupiny Hamas, Pravá IRA a ETA. Teroristické organizácie väčšinou operujú v rámci jedného konkrétneho štátu, v ktorom chcú dosiahnuť svoje ciele. Málokedy alebo len občas útočia na ciele mimo hraníc krajiny. Ak sa tak stane, cieľmi sú potom väčšinou budovy ambasad alebo vysokí štátni úradníci.

Medzinárodný terorizmus

Kategóriu medzinárodného terorizmu je „obťažne odlišiť od národného, lokálneho terorizmu, pretože internacionálna dimenzia, či implikácia teroristických útokov sú premenlivou veličinou. No i napriek týmto ťažkostiam, existujú isté súvislosti medzi jednotlivými teroristickými organizáciami (dôvod vzniku, obdobie vzniku, početnosť útokov mimo územia vzniku organizácie a iné), ktoré nám napomáhajú k ich zaradeniu do medzinárodného typu teroristických organizácií. Vyčlenenie tohto typu terorizmu, na základe obdobia formovania, úzko súvisí s obdobím po druhej svetovej vojne. Od roku 1945 existovali vo vzťahoch medzi štátmi najmenej tri aspekty, ktoré viedli k internacionalizácii terorizmu. Prvým bol kolaps európskych koloniálnych impérií. Mnoho štátov pomáhalo teroristom v ich kampaniach za ukončenie koloniálnej nadvlády. Druhým aspektom bola studená vojna. Tak ako západné, tak aj komunistické štáty podporovali skupiny, ktoré jedni označovali za bojovníkov za slobodu a druhí za teroristov. Tretím aspektom, ktorý prispel k internacionalizácii terorizmu, je situácia Izraela, štátu, ktorý vznikol uprostred arabského sveta. Konflikty, ktoré sa predtým týkali len jednej krajiny, sa rozšírili do priestoru a nadobudli charakter medzinárodný. Takýmto príkladom sú teroristické skupiny Hizballáh a Džammá Islamija. Tieto, pôvodne lokálne teroristické organizácie, sa snažili o nastolenie islamu a vytvorenie islamského štátu v krajinách, kde sa sformovali, ako výsledok nesúhlasu s danou situáciou.

Globální terorismus

Ako uvádza Sviatko (2005): „Rozpad bipolárneho sveta a posilnenie globalizačných trendov, ktoré so vznikom bipolarizmu úzko súviseli, vedie k terminologickému posunu od medzinárodného terorizmu k terorizmu globálnemu – teda k terorizmu, ktorý svojou povahou a implikáciami vyplývajúcimi z jeho existencie nadobúda celosvetovú dimenziu“. Súčasný charakter globálneho terorizmu nás oprávňuje hovoriť o globálnej teroristickej sieti v jednotnom čísle, predovšetkým vďaka skutočnosti, že centrálnym prvkom súčasného globálneho terorizmu je Al-Kajdá so svojou radikálnou interpretáciou islamu. Globálny terorizmus sa vyvinul na pôde globalizácie 80. rokov 20. storočia a súvisel so vznikom globálnej teroristickej siete Al-Kajdy, ktorá je v súčasnosti jedinou svojho druhu. Globálnou ju nazývame aj z toho dôvodu, že podľa CIA pôsobí v 68 krajinách po celom svete (Zelikov, 2004).

3 Teroristické útoky v 21. storočí

V naledujúcej tabuľke autori uvádzajú prehľad vybraných teroristických akcií od začiatku roku 2001.

Dátum	Udalosť	Krajina
24. 7. 2001	Samovražený útok na medzinárodnom letisku v Colombe	Srí Lanka
11. 9. 2001	Zničenie dvoch veží Svetového obchodného centra v New Yorku a časti budovy Pentagonu vo Washingtone	USA
14. 10. 2002	Zničenie nočného klubu trhavinou umiestnenou v odparkovanom aute na ostrove Bali	Indonézia
11. 3. 2004	Explózia náloží v troch vlakových súpravách v madridskom metre.	Španielsko
30. 4. 2004	Útok na zamestnancov petrochemickej firmy v meste Khobar	Saudská Arábia
17. 5. 2004	Bombový útok na istanbulskú pobočku bankového domu HSBC	Turecko
1. 3. 2005	Obsadenie základnej školy v Beslane teroristickým komandom	Severné Osetsko
7. 7. 2005	Séria bombových útokov v centre Londýna	Veľká Británia
23. 7. 2005	Séria bombových útokov na turistické centrum v Šarm – el Šejch	Egypt
13.-14. 10. 2005	Útoky teroristov na vojenské základne a policajné stanice v Kabarda – Valkyrii a Nalchiku	Rusko
9. 11. 2005	Sústredené bombové útoky na prestížne hotely v Ammáne	Sýria
7. 3. 2006	Bombové explózie na vlakovej stanici v meste Uttar-Pradesh	India
24. 4. 2006	3 bombové útoky na turistické centrum v Dahabe	Egypt
20. 11. 2006	Výbuch bomby v osobnom vlaku v Západnom Bengálsku	India
30. 12. 2006	Explózia bomby na letištnom parkovisku v Madride (3 poschodia a vyše 1000 automobilov zničených)	Španielsko
2007	Mohutná vlna bombových teroristických útokov na rôzne ciele (jedným z nich bola pakistanská líderka opozície Benazir Bhutto)	Pakistan

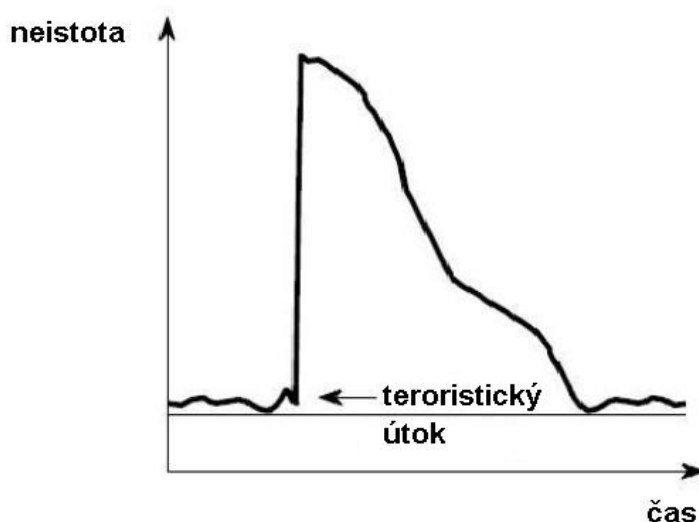
Tab. č.1: Vybrané teroristické útoky v rokoch 2001- 2007

Tabuľka je spracovaná na základe výročných správ zaist'ovne Swiss RE, ktorá okrem iného vykonáva evidenciu katastrof rôzneho druhu (Zdroj: Swiss RE – Sigma 2002-2008 – Natural Catastrophes and Man-Made Disasters). Ako môžeme z tabuľky vidieť o teroristické akcie vo svete nieje núdza a teroristi útočia aj vo vyspelých krajinách. Avšak nie všetky tieto udalosti zasiahnu aj finančné trhy. Pre investovanie do cenných papierov poškodených teroristickým útokom je dôležité správne vyhodnotiť jeho rozsah, ekonomické pozadie krajiny, v ktorom sa odohral a jeho možný vplyv na finančné trhy.

4 Terorismus a finančné trhy

Finančné trhy „nemajú rady“ neistotu. Možnosť potenciálnych teroristických útokov zatiaľ len krátkodobo, ale s hrozbou do budúcnosti, ovplyvňuje relatívnu istotu a priebeh obchodovania s menami, akciami alebo komoditami postavenú na širokej škále ukazovateľov, makro a mikroekonomických indikátorov a analýz. Obchodníci v prvom okamihu prejavujú strach z opakovania útokov a následnej destabilizácie finančných trhov. Pokiaľ sa tak nestane, má tento negatívny vplyv len krátkodobý charakter. Tento proces súvisí so psychológiou obchodovania na finančných trhoch. Po katastrofe veľkého rozsahu obchodníci inklinujú k predaju veľkých objemov akciových titulov v strachu pred prípadnou stratou. Dočasne sa tým znižuje ich hodnota. S postupom času, keď je zrejмый rozsah katastrofy (v našom prípade teroristického útoku), opäť začínajú obchodovať s akciovými titulmi v pôvodnom rozsahu a tým posúvajú ich hodnoty smerom nahor. Nasledujúci obrázok popisuje vzťah medzi časovým priebehom teroristického útoku a neistotou na finančných trhoch.

Obr.č. 1: Terorizmus a neistota na finančných trhoch

Ďalším faktorom, ktorý môže mať vplyv na priebeh obchodovania na trhu je teória vnútornej hodnoty akciového titulu. Túto problematiku podrobne popisuje fundamentálna analýza, ktorá je na tejto teórii založená. Teória vnútornej hodnoty akcií predpokladá, že každý akciový titul obchodovaný na finančnom trhu má svoju vnútornú hodnotu, ktorá vystihuje ekonomickú stabilitu a silu spoločnosti. Momentálna cena akcie osciluje okolo tejto hodnoty. V prípade výskytu závažnej katastrofy (napríklad teroristického útoku) prudko klesá jeho nominálna hodnota avšak vnútorná hodnota zostáva nezmenená, prípadne poklesne len čiastočne. Trh má však tendenciu vyrovnávať hodnotu akciového titulu vzhľadom ku vnútornej hodnote, preto existuje oprávnený predpoklad vrátenia momentálnej ceny do pôvodných hodnôt.

4.1 Vplyv útoku na WTC v New Yorku na finančné trhy

Najväčším teroristickým útokom v dejinách ľudstva bol nepochybne útok na „dvojičky“ v New Yorku a budovu Pentagonu, ktorý stál život 2999 ľudí, pričom 19 samovražedných únoscov lietadiel nie je v databáze zahrnutých. Smrť v budovách WTC našlo spolu 2629 ľudí, v Pentagone zahynulo presne 125 ľudí. Obete v unesených lietadlách sa štatisticky evidujú v počte 87 pre let č. 11, 59 pre let č. 77, 40 pre let č. 93 a 59 pre let č. 175. V dôsledku celej tragédie zahynulo štatisticky 319 požiarnikov, 50 príslušníkov polície a 36 civilných zamestnancov Pentagonu.

4.1.1 Útok na WTC ako poistná udalosť

Vo vyšetrovacej správe FBI sa uvádza, že teroristi mali k dispozícii na útoky na americké ciele polmiliónový rozpočet. Odhaduje sa, že teroristi za túto "cenu" spôsobili škody len v New Yorku za vyše 40 miliárd dolárov. V tejto astronomickej sume je už zahrnuté vyčistenie zburaniska, prebudovanie podzemných chodieb a metra. Keďže v New Yorku a konkrétne vo WTC sídlilo niekoľko spoločností s celosvetovou pôsobnosťou, dosah tragických udalostí sa pomerne rýchlo premietol aj do oblasti financií, najmä však do poisťovníctva. Medzi prvými informáciami z New Yorku sa objavili aj prvé obavy poisťovní a zaisťovní z USA, ale i z Európy. Oprávnené sa domnievali, že náhrada škôd po teroristických útokoch v USA dosiahne niekoľko miliárd dolárov. Veže Svetového obchodného centra mala vo svojom poisťnom portfóliu poisťovacia spoločnosť Allianz AG. Najväčšia svetová zaisťovňa, mníchovská Rück, ktorá poskytla Allianz zaistenie práve na budovy WTC skrachovala v dôsledku strát z útoku. Keďže náraz lietadiel bol zámerným útokom a teroristické činy patria do súboru udalostí krytých poisťovňami v USA, poisťovne museli vyplatiť poistné sumy.

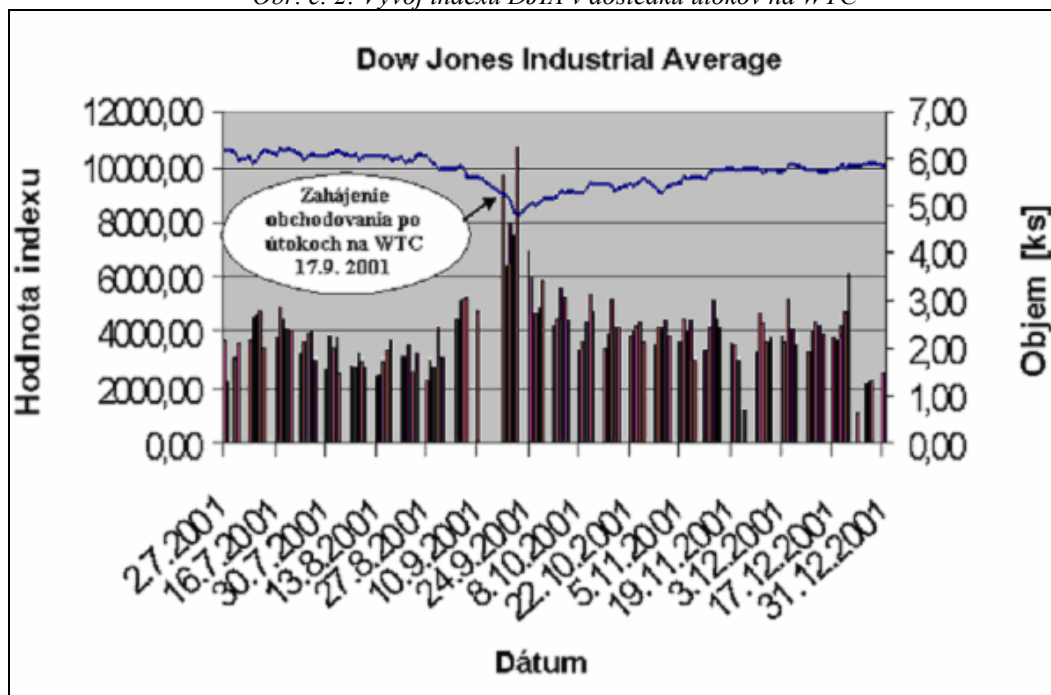
Hodnota ich akcií vrátane akcií gigantov, ako Generali, Munich RE, Allianz a Swiss RE, v reakcii na správy o útoku prudko klesla. Poisťovne nepočítali s tým, že obe budovy WTC budú zničené súčasne alebo krátko po sebe, preto neboli poistené dostatočne vysoko. Vlastne poistená bola len jedna veža. Nikto totiž nepredpokladal, že by mohli spadnúť obidve naraz. Odvoz 1,3 milióna ton železa, betónu a ostatného znehodnoteného materiálu a vyčistenie miesta, kde stáli „dvojičky“, stálo 7 miliárd USD. Staviteľia veže mali dostať od poisťovne len 1,5 miliardy dolárov, čo je len o niečo viac, ako boli náklady na postavenie centra v 70. rokoch. Tie dosiahli 1,3 miliardy dolárov. Len tesne pred pádom „dvojičiek“ však tieto budovy ohodnotili na 5 miliárd.

4.1.2 Reakcia finančných trhov

Ekonomický dopad teroristických útokov na ciele v USA bol už v prvých dňoch zrejmý. Analytici sa však zhodujú v tom, že útoky nemohli výrazne zasiahnuť ekonomiku Spojených štátov, v ktorých pracuje množstvo peňazí v objeme 5 až 10 biliárd amerických dolárov, pretože toto hospodárstvo je priveľmi diverzifikované a decentralizované, aby rana na jednom poli jej pôsobnosti odhalila jej slabosť. Touto slabosťou a zároveň najmocnejšou silou americkej ekonomiky je vôľa a záujmy radového spotrebiteľa, ktoré sa útokmi príliš nenarušili. Dôležité je uvedomiť si, že finančné trhy nereagovali na počet obetí alebo škody a stratu viac ako 55 000 pracovných miest, ale na stratu dôvery v globálnu ekonomiku.

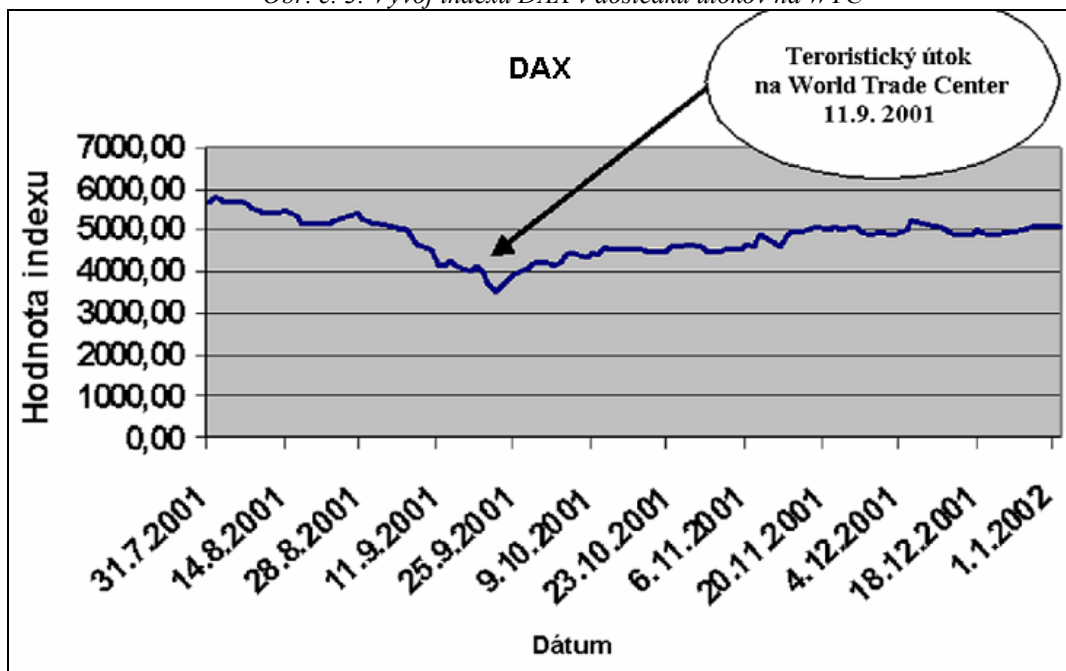
Čo sa však stalo na finančných trhoch? V stredu 12. 9. 2001 akcie na tokijskej burze dosiahli 17ročné minimum a index NIKKEI uzatváral na hodnote 9610,10 bodu. Index londýnskej burzy cenných papierov FTSE 100 poklesol o 5,7%. Otvorenie amerických trhov v nasledujúcom týždni prinieslo očakávaný pokles akcií. Index DJIA, ktorý sleduje 30 najvýznamnejších priemyselných spoločností v USA uzatvoril na úrovni 8 920,7 bodu, čo znamenalo 7% pokles.

Obr. č. 2: Vývoj indexu DJIA v důsledku útoků na WTC

Podobne sa chovali aj indexy v Európe a Ázii. Len nemecký technologický index NEMAX stratil za týždeň 18 % svojej hodnoty. V dôsledku negatívneho očakávania sa investori horlivo zbavovali väčšiny akciových titulov a tým len prehlbovali krízu na kapitálových trhoch. Pre ilustráciu uvádzame graf indexu DAX a jeho poškodenie v dôsledku útokov na WTC.

Obr. č. 3: Vývoj indexu DAX v dôsledku útokov na WTC

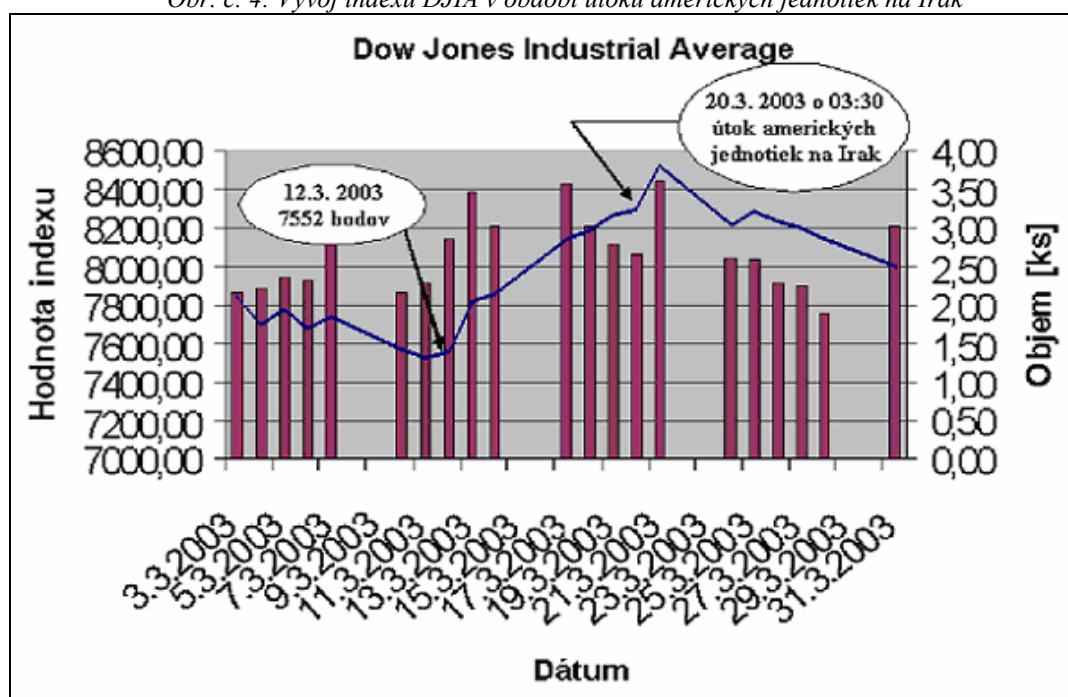
Udalosti z 11. septembra 2001 mali okrem zničenia majetku, kancelárskych priestorov a intelektuálneho potenciálu na Manhattane zničujúci vplyv aj na letecký priemysel a turistiku. Zmenilo sa chovanie Američanov v oblasti spotreby a využívania leteckej dopravy. Situáciu upokojila rýchla a rozhodná pomoc štátu poskytnutím 58 mld. USD a uvoľnením daňovej a menovej politiky.

Negativný ekonomický dopad je predovšetkým v podobe rýchlejšie rastúcej ceny ropy na svetových trhoch, obrovské straty na príjmoch amerických leteckých spoločností, kolaps cestovného ruchu v Európe zo strachu cestovať lietadlom a neuveriteľne vysoký a rokmi rastúci deficit štátneho rozpočtu USA, ktorý vytvára priestor pre masívnu infláciu, a tým aj postupný pád hodnoty dolára voči euru v priebehu roka 2002 a 2003, a tiež podporujúci recesiou národného hospodárstva stúpajúcou nezamestnanosťou. V roku 2001 prišlo o prácu vyše 1 milión Američanov, pričom množstvo vytvorených pracovných príležitostí túto hranicu ani zďaleka neprekročilo. V decembri 2001 dosiahla nezamestnanosť v USA hodnotu 5,8%, čo bolo najviac za posledných 6 rokov.

Opačne zareagovali trhy na pripravovaný útok USA na Irak. Tento akt označujú niektorí politici za akt štátneho terorizmu. Neistota pred útokom zrazila hodnotu indexu DJIA na úroveň 7 552

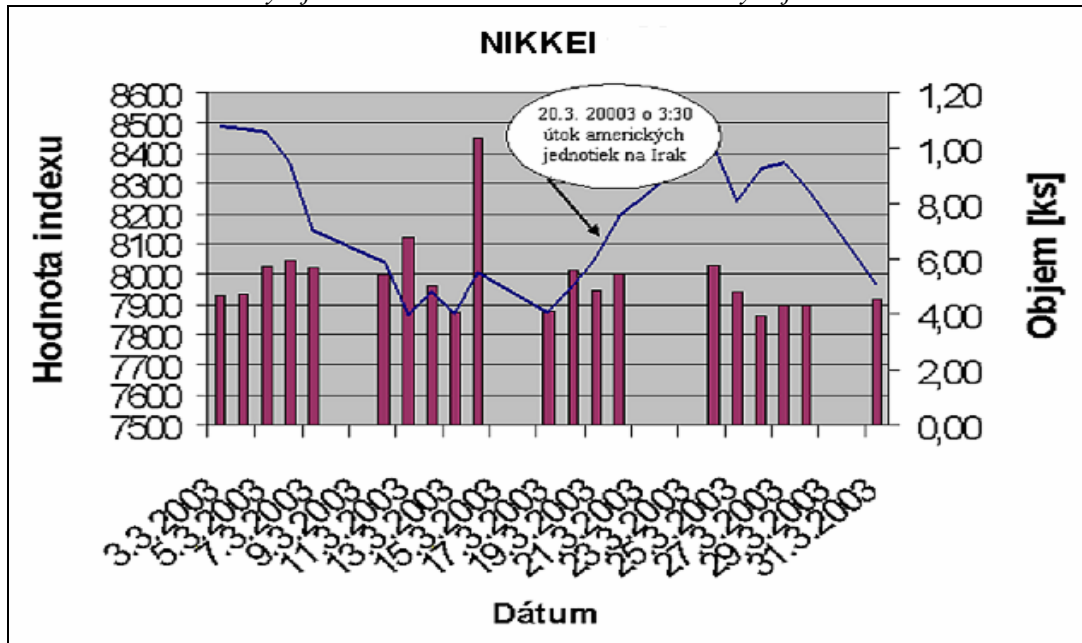
bodov. Keď 13. 3. 2003 bolo isté, že USA spustia priamu ofenzívu v Iraku zareagoval kapitálový trh posilnením, pretože neistota sa zmenila na istotu. Tento útok znamenal pre americkú ekonomiku posilnenie a zastabilizovanie v neľahkej situácii. Útok totiž naštartoval strojársky, zbrojársky a následne stavebný priemysel. Tieto odvetvia sú najväčšími „ťahúňmi“ americkej ekonomiky. Výmenné kurzy dolára voči euru alebo japonskému yenu zareagovali rôznymi spôsobmi, ktoré viacmenej zohľadňovali vzájomné ekonomické vzťahy.

Obr. č. 4: Vývoj indexu DJIA v období útoku amerických jednotiek na Irak

Podobne zareagovali na priebeh krízovej situácie aj indexy kapitálových trhov ostatných vyspelých krajín sveta.

Obr. č. 5: Vývoj indexu NIKKEI v období útoku amerických jednotek na Irak

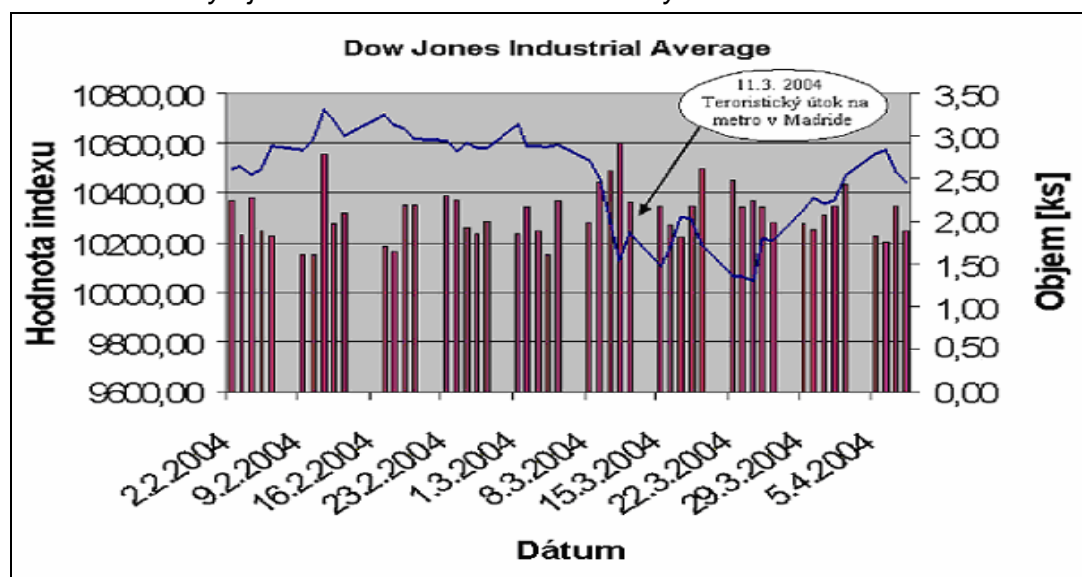
4.2 Vplyv teroristických útokov na metro v Madride na finančné trhy

Najväčší teroristický útok v dejinách Európskej únie sa odohral 11. 3. 2004. Pri naplánovaných bombových útokoch na 3 rýchlolinky a 2 stanice metra v Madride prišlo o život 191 ľudí a približne 600 bolo zranených. Podľa španielskeho ministerstva vnútra atentáty spáchali militantní príslušníci ETA. Teroristická skupina ETA sa však k útoku neprihlásila. Výbuchy nastali v dobe, keď bola stanica plná ľudí prichádzajúcich do Madridu za prácou.

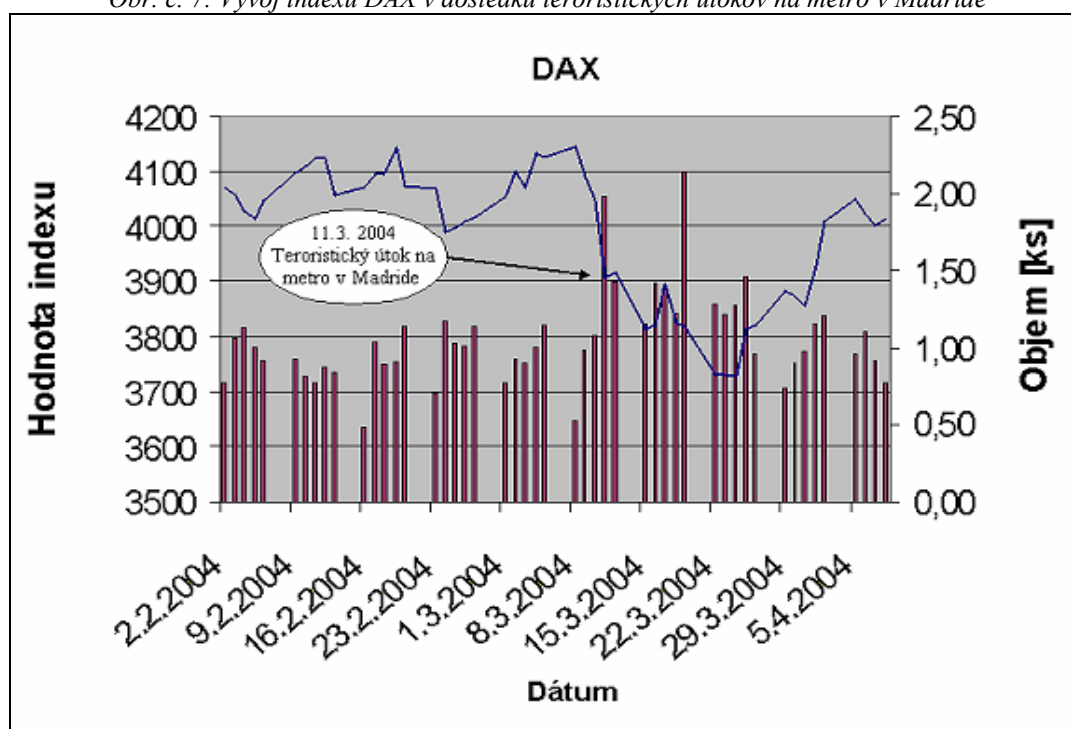
4.2.1 Reakcia finančných trhov

Indexy pomerne rýchlo zareagovali na vzniknutú neistotu vplyvom ranného teroristického útoku v Madride. Na obrázkoch č. 6 a 7 máme možnosť vidieť prepady indexu DJIA na newyorskej burze a indexu akciového indexu DAX.

Obr. č. 6: Vývoj indexu DJIA v dôsledku teroristických útokov na metro v Madride

Obr. č. 7: Vývoj indexu DAX v důsledku teroristických útoků na metro v Madridě

Z grafů je zřejmé, že skúsení obchodníci sú v súčasnosti, po poučení z útokov na WTC, lepšie pripravení reagovať na tento druh krízovej situácie a vždy sa nájdu investori, ktorí vzniknutú situáciu chápu ako dobrú investičnú príležitosť a ich angažovanosť na trhu je omnoho výraznejšia. Dokazuje to aj zvýšený objem obchodov tesne po teroristických útokoch. Svojím chovaním dokážu v súčasnosti eliminovať potenciálne negatívne vplyvy na kurzy aktív na finančných trhoch.

5 Záver

Filozofia predikcie cien nástrojov finančných trhov bola v minulosti vždy postavená na širokej škále ukazovateľov, makro a mikroekonomických indikátorov a analýz. Narastajúce ekonomické a sociálne dôsledky katastrof (teroristické útoky nevynímajúc) v posledných rokoch ovplyvňujú chovanie veľkých ale i menších investorov. Obchodníci v prvom momente prejavujú strach z destabilizácie, najmä lokálnych trhov. Pokiaľ sa však tieto negatívne očakávania nenaplnia, má klesajúci trend len krátkodobý charakter a viditeľne sa zmeny prejavujú len vo zvýšenej aktivite obchodníkov. Poučený investor vie tento priestor využiť pre vysoké zhodnotenie svojich investícií na finančných trhoch.

Literatúra

- [1] SLEPECKÝ J., RISTVEJ, J.: *Ekonomické dôsledky katastrof*. Monografia. Žilinská univerzita v Žiline, EDIS – vydavateľstvo ŽU, 136 str., ISBN 978-80-8070-830-6
- [2] SVIATKO, M.: *Globálny terorizmus*. Banská Bystrica : Euroatlantické centrum, 2005. str. 140, s. ISBN 80-969306-0-5.
- [3] ŠKVRNDA, F.: *Terorizmus : najvýznamnejšia nevojenská bezpečnostná hrozba súčasnosti*. Trenčín : Digital Graphic, 2003. 159 s. ISBN 80-968337-2-3.

- [4] VIGAŠOVÁ, D.: *Globálny terorizmus – „Nová hrozba“ na pozadí globalizácie*, In: Zborník z 8. vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov, 18. - 19. 4. 2007, FPV UKF Nitra, str. 651-659. Dostupné na: http://citadel.ukf.sk/konferencia/papers/PDF_Geografia/Vigasova.pdf
- [5] ZELIKOV, F. et al.: *9/11 Commision Report : Final report of the national commission on terrorist attacks upon the United States*. New York : Barnes & Noble Books, 2004. 664 s. ISBN 0-7607-6806-4.
- [6] <http://finance.yahoo.com>
- [7] <http://money.cnn.com>
- [8] <http://www.swissre.com> - výročné správy SIGMA – Natural Catastrophes and Man-made Disasters 2002-2008

Summary

Globalized terrorism is a phenomenon of nowadays society. Terrorism recorded great boom and draw attention of society in 21st. century mainly thanks to attacks on World Trade Center in New York and underground in Madrid. The article bring closer view on terrorism's problemacy forcefully to a global form of a terrorism. On aforesaid events, authors are pointing out influence of financial markets as a consequences of terrorism acts. They try to sketch some possibilities of investment into a devalued stocks in consequence of terrorist attacks.